

Herman Teske: NEMAČKA GENERALŠTABNA SLUŽBA POD LUPOM¹⁾

U najnovijim nemačkim izdanjima koja donose iskustva Drugog svetskog rata pojavilo se i delo generalštabnog pukovnika Hermana Teskea o službi u štabovima. Srebrne laticе na jaci (Die Silbernen Spiegel) jesu tradicionalni znaci na uniformi nemačkog generalštabnog oficira po kojima je i ovo delo dobilo svoje ime. Srebrna boja, kaže pisac, neupadljiva, održala se od osnivanja Generalštaba i uvek je verno odražavala poznatu devizu starog Moltkea o generalštabu i generalštabnoj struci: »više biti, no izgledati; više raditi, manje se isticati.«²⁾

Kao prilog istoriji prošlog rata, pisac je u ovoj knjizi izložio svoje službovanje po štabovima od završetka Ratne akademije (1936—1938) pa do kraja prošlog rata kada je bio zarobljen na Zapadnom frontu. On je proveo najveći deo vremena na pozadinskim — saobraćajnim poslovima i iskusio svu težinu problema oko snabdevanja savremenih armija na velikim otstojanjima i širokim frontovima, po raskaljanim ili zavejanim putevima i pod stalnim dejstvima partizana. Sa uvođenjem sve veće motorizacije trupa i povećanjem vatrenog naoružanja, količine municije i goriva strahovito rastu, te su i problemi pozadinske službe postali izvanredno teški i zahtejavaju pravo majstorstvo u organizaciji i snalaženju pozadinskih organa. Ovi zadaci, kaže dalje pisac, često su teži i od čisto operativnih zadataka i pretstavljaju sve veći problem generalštabne službe.

*

U početku knjige pisac sa zanosom govori o starim pruskim velikanima koji

¹⁾ Hermann Teske: Die Silbernen Spiegel — Generalstabsdienst unter der Lupe, Kurt Vominkel Verlag, Heidelberg, 1952.

²⁾ Mehr sein als scheinen, viel leisten, wenig hervortreten.— Helmuth von Moltke, str. 16.

su razvijali i bogatili nemačku vojnu misao u praksi i teoriji, kao što su bili: Fridrih Veliki, Šarnhorst, Gnajzenau, Klauzevic, Moltke, Šlifen, Ludendorf, fon Sekt i drugi. U duhu njihovih dela, berlinska Ratna akademija³⁾ je razvijala kod svojih slušalaca, kaže pisac, u prvom redu istraživački metod, jer se ratovodstvo ne može uokviriti ni u kakve tačno određene granice. On naročito citira poznatu misao Klauzevica da teorija »treba da vaspita duh budućeg vojskovođe, ili još bolje, da mu pomaže u samovaspitanju, ali ne tako da ga prati na bojište; isto onako kao što pametan vaspitač upravlja i olakšava duhovno razviće mladog učenika, a da ga opet zato ne vodi kroz ceo život kao na uzici.«⁴⁾

Stvaranje Generalštaba nije bilo delo ni jednog jedinog čoveka niti nekog strogo određenog vremena. Njega je stvorila neophodna potreba za šire obučanim oficirima za obavljanje štabnih poslova, koji su sa povećanjem vojski i razvojem tehnike takođe postajali sve obimniji i složeniji. Još je Fridrih Veliki bio odabrao 12 oficira i lično ih »školovao«. Istina, on nije imao u svojim ratovima načelnika štaba jer su vojske u njegovo doba bile male, te je vrhovni komandant mogao lično da osmotri celo bojište, stvori plan za bitku i izda potrebne zapovesti. Međutim, sa Francuskom revolucijom vojske su postale mnogobrojne, te se njihovog vođenja nije moglo ni zamisliti bez odgovarajućih štabova. I sam Napoleon stalno je imao svoga načelnika štaba. Tako je i u Pruskoj 1821 godine došlo do obrazovanja Glavnog generalštaba za razliku od posto-

³⁾ Pisac navodi da je 1936 godine sa njim polagao prijemni ispit za Ratnu akademiju oko 1.000 oficira, od kojih je bilo primljeno 150, a od ovih, docnije, stupilo je na Generalštab samo 50, što znači 5%.

⁴⁾ Vidi Klauzevic: O ratu, izdanje »Vojnog dela«, str. 165.

ječih štabova korpusa i divizija. Generalštab je bio neposredno pod kraljem, kao njegov lični organ za spremanje i vođenje vojske, sve do 1858 godine kada je za prvog načelnika Generalštaba bio određen Helmut fon Moltke povodom svog 58-og rođendana. Pisac dalje navodi Moltkeove reči, koji je ovim povodom pisao da se »njegove trupe sastoje od 50 štabnih oficira takozvanog velikog (a ustvari vrlo malog) Generalštaba i 9 korpusnih i 18 divizijskih štabova«.

Govoreći dalje o liku nemačkog generalštabnog oficira, pisac nastoji da objasni korene nemačkog militarizma, nastalog, navodno, kao posledica geopolitičkog položaja nemačkog naroda u Evropi, koji je kroz vekove bio napadan: sa juga od Cezara, sa istoka od Atila, sa zapada od Luja XIV i sa severa od Karla XII. Pisac dalje dokazuje da je nemački Generalštab bio samo slepo oruđe Hitlera, koji je bio tvorac svih strategijskih planova. Otpora je bilo, kaže pisac, još od 1938 godine, ali su njegove posledice bile udaljenje iz vojske redom i Blomberga, i Friča i Beka⁵⁾, a docnije, u toku rata, i mnogih drugih. Međutim, i sam Kajtel imao je, ustvari, samo zvučnu titulu načelnika štaba oružane ile, koju je održao osam godina blagodareći, po rečima Sigfrida Vestfala, samo tome, što se nikad i ni po kojem pitanju nije suprotstavio Hitleru. Međutim, Kajtelu je bilo dobro poznato da Hitler ne pridaje nikakav osobiti značaj njegovom stručnom vojničkom mišljenju.

*

Pisac dalje opisuje svoje službovanje po završetku školovanja u štabu 5 pešačke divizije u Ulmu, pa konstatuje da mu je škola, i pored svih napora, ipak dala malo znanja iz oblasti mobilizacijskih i ostalih pozadinskih poslova sa kojima je imao da se bori od prvih dana. Zatim, ukratko govori o pohodu na Beč i Prag, ističući pri svim tim poduhvatima nespremnost nemačke vojske za rat i improvizacije koje su u trupi preduzimate. Sa istom divizijom pisac je učestvovao u ratu i protiv Poljske, a potom je prebačen na Zapad, u štab 12 pešačke divizije, koja

⁵⁾ Fon Bek je, naprimer, još 1938 godine bio zvanično izjavio da je kao načelnik Generalštaba protivan svakoj nacionalsocijalističkoj ratnoj avanturi, jer je nemoguće da Nemačka dobije ovaj rat.

je bila na desnom krilu rasporeda, pod komandom generala fon Sajdlca, koji je docnije, zarobljen sa Paulusom kod Staljingrada, obrazovao u Sovjetskom Savezu »Komitet slobodne Nemačke«, što mu pisac strogo zamera. Pisac ističe napor koji su izdržali štabni oficiri za vreme operacija kroz Belgiju i Francusku spavajući jedva po 3 časa u 24. Iz ovog brzopokretnog rata pisac izvlači pouku u pogledu zapovedanja pri čemu je trupi potrebno izdavati samo direktivne zapovesti, postavljajući joj samo određene zadatke, a sve ostale detalje oko njihovog izvršenja treba prepustiti inicijativi potčinjenih komandanata.

I pukovnik Teske, kao i ostali nemački pisci, pripisuje ideju proboja kod Sedana, koji je izveo fon Rundštet, generalima Manštajnu i Guderijanu, ali on za neuspeh kod Denkerka pripisuje svu krivicu Hitleru, mada to ničim ne dokumentuje.

Po pitanju odustajanja od invazije Engleske, pisac priznaje da su glavni uzroci bili slabost nemačke flote i nedostatak vazduhoplovstva, ali a čuđenjem konstatuje kratkovidost koja se izrazila u verovanju da će posle pada Francuske rat biti svršen, jer su čak jednim raspisom Personalne uprave pitani generali da li žele posle rata da se demobilišu ili da ostanu u aktivnoj službi!

U ratu protiv SSSR pisac je bio prvo šef železničkog oteka u štabu pozadine 17 armije. Rat na dva fronta, onaj rat koji je sam Hitler najviše osuđivao u Prvom svetskom ratu, bio je opet neizbežan. Koncentrisati milionsku armiju na Istočnom frontu i snabdevati je uredno fantastičnim brojem tona svakovrsnog ratnog materijala, zaista je bio težak problem, koji je zahtevao ogromnu organizaciju, ogroman kadar i ogroman broj saobraćajnih sredstava. Jedan od vrlo aktivnih saradnika na ovom polju nemačke oružane sile bio je sve do kraja rata i pisac ove knjige. On kaže da je samo na njegovom sektoru dnevno upućivan po 181 voz sa sledećom podelom: za potrebe vojske 33 voza, za izradu puteva 26, železnica 5, za ugalj 20, za rezerve u uglju 31, za materijal za utvrđivanje 5, za isporuke Rusiji (koje su redovno tekle sve do uoči samog napada) 16, za industriju naoružanja 19, za pogonski materijal 2 i za ostale potrebe 24 voza.

Masovno prevoženje trupa otpočelo je u najvećoj tajnosti polovinom januara 1941. Plan je predviđao prevoženje u pet

ešelona na šest železničkih pruga. Za pešačisku diviziju bilo je potrebno 70, a za tenkovsku 90 do 100 vozova. Između vozova sa trupama puštani su vozovi sa materijalom. Istovar materijala bio je tako strogo predviđen da su se do označenog roka neistovareni vagoni morali puni vraćati!! Pisac naročito ističe teškoće koje, su u ovako krutom planu nastale sa 27 maratom u Jugoslaviji, posle čega se moralo pristupiti hitnim promenama i improvizacijama u planu prevoženja trupa. Sve je to usporilo prevoženje snaga na Istok tako da je peti ešelon prevožen sve do 9 jula, mada je napad bio otpočeo 22 juna.

Već prvih dana u borbi sa ruskim prostorom pokazalo se, kaže pisac, da je Nemačka i u pogledu železnica bila nesporna za ovaj rat. Ona je ušla u Drugi svetski rat sa manje lokomotiva i vagona nego 1914 godine. Uzrok ovome pisac vidi u izgradnji autostrada, što je uticalo na zapostavljanje železničke mreže. Zato se sada pojavila oskudica ne samo u voznom parku, već i u osoblju. Ove teškoće došle su do izražaja naročito u trenutku kada je Hitler odlučio da prenese težište udara od Moskve na jug. Sem toga, hitno je trebalo podizati mnogobrojne mostove preko reka kao i rešiti pitanje širokog ruskog koloseka. U septembru su južno od Dnjepra već otpočela prva partizanska dejstva, upravljena u prvom redu na saobraćajne objekte. Kada je 25 novembra 1941 javljeno u Lozovaji da dolazi prvi voz, svi su se pozadinski organi obradovali: jedni su očekivali zimsko odelo, drugi municiju, treći hranu, pošto se već nedeljama živelo samo na prosu. Ubrzo se u ovim uslovima obistinilo ono staro Moltkeovo tvrđenje da se operacije mogu udaljiti od iskrenih železničkih stanica najviše 100 km. Ovde pisac počinje da se žali i na svoje saveznike. On navodi nekog mađarskog majora koji je u ovakvim uslovima trebovao 14 vagona da bi poslao svojoj kući bogato pokućanstvo i nekakvu apoteku. Pored toga, on govori i o tome kako su mađarske menze bile prepune najluksuznijih jela i pića, dok se po nemačkim menzama formalno gladovalo.

Vrhunac nemačke moći dostignut je 1942 godine. Granice njenog prostora išle su u to vreme od Kavkaza na Volgu i Don, pored Lenjingrada do Nordkapa. Zapadna granica bila je na Atlantiku od Pef-sama (kod Murmanska) do Bordoa, a južna na Sredozemnom Moru — od Tulona do Soluna i severne obale Crnog Mora. Sem

toga, nemačkom prostoru su pripadali Krit i Sicilija kao i Severna Afrika do Egipta. Međutim, 7 novembra savezničke snage su se iskrcale u Africi, a 19 novembra Sovjeti su prešli u protivofanzivu kod Staljingrada.

U ovo vreme pisac je bio premešten na istu dužnost u Štab 20 armije u Finskoj kojoj u svojoj knjizi posvećuje posebno poglavlje, koje je bez nekog naročitog interesa za nas. 1943 godine pisac je ponovo na Istočnom frontu na dužnosti šefa železničke mreže na sektoru Srednje grupe armija. Inicijativa je već odavno bila na strani Sovjeta. Nemci su izvodili teške odbranbene borbe pri čemu su im partizanska dejstva u pozadini zadavala strahovite teškoće. Dok je u junu 1943 zabeležen 841 prekid saobraćaja, u julu se ovaj broj popeo na 1.114. Ovi prekidi železničkog saobraćaja bili su naročito česti u periodu prebacivanja strategiskih rezervi za bitku kod Orela. Ovom prilikom oštećeno je samo u julu mesecu, u zahvatu Srednje grupe armija, 358 lokomotiva i 1.295 vagona. U avgustu mesecu napadi su bili još žešći: preko 50 na noć. Međutim, kada je otpočelo povlačenje nemačkih snaga, u toku dve uzastopne noći od 2 do 4 avgusta, izvršeno je 8.422 rušenja pruga. Ukupno je bilo porušeno 250 km železničkih šina što se naročito odrazilo na paralisanje železničkog saobraćaja na linijama Minsk — Gomel i Mogiljev — Zlobin. Čitave divizije bile su upotrebljene za osiguranje pruga.

Slično stanje se nastavilo i u 1944 godini. Pisac opisuje vrhunac krize od 3 jula kada se na pruzi od Minska za Moločno bilo sustiglo i zakrčilo 46 vozova prenatrpanih toliko da su i po krovovima ležali ranjenici, bolničarke, vojnici, civili... Bila je to strašna slika bežanja, kaže pisac, slična zimskom bekstvu Napoleonove armije iz 1812 godine.

U svom daljem izlaganju pisac se osvrće na Varšavski ustanak koji je izbio 4 avgusta 1944 godine pod rukovodstvom generala Bora. I dok je Hitler sa svoje strane bio naredio da se grad sruvni sa zemljom, čudnovato je bilo, kaže pisac, da se Crvena armija uopšte nije interesovala za ovaj ustanak. Međutim, general Bor je bio sa njom u direktnoj vezi preko Visle. On je vadio ne samo za pomoć u oružju, municiji i lekovima, već i za jednim ruskim udarom na Varšavu koji bi, besumnje, uspeo u ovakvoj situaciji kod Nemaca. Međutim, sve je ostalo uzalud, tako

da su zapadni Saveznici morali uputiti jednog dana 20 bombardera preko Danciga koji su ustanicima spustili najnužnije potrebe. Interesantno je, kaže dalje pisac, da je tada pred Varšavom, na čelu sovjetskih trupa, stajao maršal Rokosovski, poreklom Poljak, koji je danas komandant Sovjetsko-poljske armije.

U epilogu svoje knjige pisac kaže da je završna faza rušenja nacionalsocijalističke Nemačke otpočela velikom sovjetskom ofanzivom od 12. januara 1945 i prelazom zapadnih Saveznika preko Rajne od 24. marta, južno od Majnce, odakle su, kao nekada i Cezar, dolinom Majne, istočno od Frankfurta, predvojili Nemačku, a potom se, 26. aprila 1945, na Elbi, kod grada Torgaua, sreli sa Rusima. Istoga dana završio je i Hitler svoju sudbinu u svom skloništu u Berlinu, sa poslednjim svojim načelnikom štaba generalom Krep-
som.

Ovde pisac ponovo ističe da je sada bio došao neminovno kraj onome što je još fon Bek predviđao i što je dovelo do atentata na Hitlera od 20. jula 1944 samo da bi se izbegle besciljne dalje žrtve.

*

I pored mnogih pouka koje se iz ovog dela mogu izvući, mi ne možemo primiti sve teze kako ih pisac postavlja. Ali, ona silna vojna organizacija koja je uspjela da jednu milionsku armiju odvede čak do Volge i Kavkaza i da je opet pod onako teškim uslovima i stalnom borbom vrati sve do Berlina i tu da poslednji otpor, što nije ni Napoleonu uspelo mora biti predmet objektivnog i svestranog proučavanja i izvlačenja pouka. U tome je vrednost ove knjige.

M. P.

Pukovnik Dilen: AKCIJA USPORAVANJA¹⁾

U nizu rasprava raznih vojnih teoretičara o odb. ani Zapadne Evrope u početnoj fazi eventualne agresije sa Istoka, u članku pod gornjim naslovom²⁾ pisac izlaže svoja razmatranja o uslovima i načinu izvođenja akcije usporavanja (manevarske odbrane) u strategiskim razmerama. Cilj je članka da se prikaže šta se stvarno može očekivati od ove vrste akcije i sa kojom se efikasnošću ona može primeniti na pojedinim ratištima i delovima tih ratišta.

Interesantnost i poučnost članka leži u njegovoj konkretnosti, odnosno u razmatranju i analiziranju problema akcije usporavanja na konkretnim ratištima i delovima ratišta u Evropi i Aziji. Da bi što убедljivije obrazložio i potvrdio tezu da akcija usporavanja ne predstavlja univerzalni način dejstva podjednako primenljiv na svima teritorijama, pisac razmatra primenu ovog vida odbranbenog dejstva na ratištima Centralne Evrope i Srednjeg Istoka, koja se po svom karakteru (geografskom i topografskom stvoru, prohodnosti i komunikativnosti, pri-

rodnim preprekama i udaljenosti strategiskih objekata od verovatnih polaznih baza agresora) među sobom znatno razlikuju.

*

Po mišljenju pisca, manevar usporavanja koji predstavlja formu defanzivnog manevra čiji je cilj dobitak u vremenu, jeste samo privremeno sredstvo da se izbegne pritisak neprijatelja i potčinjavanje njegovoj volji i da se, po mogućtvu, stvori pogodna situacija za prelazak u protivofanzivu. Prema tome, od ovakvog načina dejstva ne treba očekivati rešenje oružanog sukoba, jer se rat može dobiti samo ofanzivom koja teži za uništenjem ratnog potencijala neprijatelja.

Izvođenje ove akcije počiva na izvesnim posebnim načelima, od kojih na prvo mesto dolazi potreba za dubokim *poligonom obezbeđenja* (pojas obezbeđenja), koji treba da obezbedi slobodu dejstva snaga određenih za izvođenje akcije usporavanja.

Dobitak u vremenu se postiže borbom u dubini poligona obezbeđenja, smišljeno usklađenim dejstvom *vazdušno-zemaljskog tandema* (vazdušnih i suvozemnih snaga) i u vezi sa sistemom rušenja. U cilju privremenog zadržavanja neprijatelja koji nadire pojedinim pravcima, naročitu pažnju treba pokloniti izboru *tačaka za vezi-*

¹⁾ Uglavnom odgovara pojmu naše manevarske odbrane.

²⁾ L'action retardatrice, par colonel L. Dullin, *L'Officier de réserve*, juni 1953.

vanje odnosno privremenih položaja (uzastopnih linija), sa kojih treba da polaze protivnapadi u cilju zadržavanja nastupajućeg neprijatelja, kao i izboru tačaka, odnosno zona, gde treba izvršiti rušenja.

Pri izboru tačaka za vezivanje, odnosno privremenih položaja (uzastopnih linija), nastavlja pisac. treba voditi računa da oni obezbede minimum potrebne sigurnosti manevra, da budu unapred predviđeni i ešelonirani po dubini i na takvim mestima da ih neprijatelj ne može lako zaobići ili preći. Za izvršenje rušenja takođe treba birati takve tačke odnosno zone koje neprijatelj neće moći ni izbeći ni lako popraviti.

Obaveštajna služba igra veoma važnu ulogu. U savremenim uslovima treba računati sa veoma brzim tempom operacija, naročito u početku oružanog sukoba. Zbog toga je potrebno da komandovanje bude obavestavano o situaciji na dovoljnoj dubini, koristeći za ovo sva raspoloživa sredstva, kao i specijalna sredstva u neprijateljskoj pozadini.

Rušenja predstavljaju važan faktor akcije usporavanja i izvođenja manevra. Avijacija učestvuje u održavanju izvršenih rušenja i na taj način olakšava manevar suvozemnih snaga. Ovaj vid borbenog dejstva zahteva i posebno prilagođenu logističku organizaciju, a na prvom mestu organizaciju snabdevanja municijom, čiji je utrošak, i pored relativno manjeg broja cevi, veoma velik.

Pogodno zemljište u znatnoj meri povećava efikasnost akcije usporavanja. Slabija prohodnost, oskudica u komunikacijama i veliki broj prelaza (preko planina i reka) čine efikasnijim izvršena rušenja i olakšavaju izvođenje ofanzivnih akcija suvozemnih i vazdušnih snaga.

Uopšte uzev, akcija usporavanja u granicama *poligona obezbeđenja* treba da ima karakter dejstva po unapred razrađenom borbenom scenariju, nastojeći da se neprijatelj uvuče u dobro smišljenu i ranije pripremljenu igru.

Na zaključku izlaganja načela na kojima počiva izvođenje akcije usporavanja, pisac ističe da je potrebno shvatiti da ova akcija ne predstavlja »univerzalni lek«, upotrebljiv na svima teritorijama, već samo jedan način dejstva čija je efikasnost, zavisi od karaktera pojedinih teritorija (zona), veoma promenljiva. Ovo svoje tvrđenje pisac obrazlaže kroz analizu pojedinih zona i pravaca na ratištima u Centralnoj Evropi i na Srednjem Istoku.

*

Na ratištu Centralne Evrope, operacije po načelima akcije usporavanja na prostoru između Elbe i Rajne trebalo bi da obezbede potrebno vreme (od 30 dana) za pristizanje novih snaga i za zaštitu luka preko kojih ove snage treba da dođu, za zaštitu vazduhoplovnih baza zapadno od Rajne i industrijskih centara Rura, Sara, Lorena, kao i francusko-belgiskog severa. U pogledu pogodnosti za izvođenje akcije usporavanja, ovo se ratište može podeliti na dva dela: *severni*, koji obuhvata veliku severno-evropsku niziju i koji preko Rura vodi prema lučkim oblastima Roterdama i Anversa i severnom delu Francuske; i *južni*, koji preko Rajnske Oblasti i Sara vodi ka francuskom Lorenu i koji obuhvata zemljište koje postepeno postaje teže — ukoliko se bliži masivu Alpa.

U severnom, ravničastom delu, sa većim brojem osetljivih pravaca, gde, osim naseljenih mesta, nema pogodnih tačaka i linija otpora, izvođenje akcije usporavanja nailazilo bi na znatne teškoće. Naprimmer, za zaštitu Rurskog basena, koji se nalazi udaljen 450 km od sovjetske okupacione zone, ne postoji nijedna prirodna prepreka osim r. Vezera, niti ijedna prirodna linija otpora osim naseljenih mesta. Ovo bi pričinjavalo velike teškoće u izvršenju efikasnih rušenja i zbog toga je ovaj sektor malo pogodan za izvođenje akcije usporavanja. Odbrana ovog sektora, rasturanjem snaga za dejstvo duž mnogobrojnih pravaca, ne bi bila efikasna. Jedino bi moćne manevarske snage, grupisane severno od Hanovera i u južnom delu Vestfalije, bile sposobne za efikasno dejstvo na bokove neprijatelja između Elbe i Vezera i Vezera i Rajne. S druge strane, zaštitna luka Hamburg i Bremen, koje se nalaze suviše blizu polaznih baza neprijatelja (Hamburg 100, Bremen 300 km), ne bi se mogla obezbediti akcijom usporavanja, već bi ovde bilo potrebno primeniti pravu odbranu.

Južni deo, ispresecan vodenim tokovima i planinskim masivima, pruža više pogodnosti za izvođenje akcije usporavanja. U ovom delu ona se može osloniti na pogodno prirodne položaje po dubini i na efikasna rušenja. Osim toga, na ovom delu ratišta postoji i manji broj naročito opasnih i osetljivih pravaca. Dve brdovite zone s obe strane doline Majne (*Westerwald* i *Schwarzwald*) kanališu neprijatelj-

sko nastupanje na dva glavna pravca, koji izvode u rejon Frankfurt — Majans i u Donji Alzas. Prvi pravac je osetljiviji, zbog svoje male dubine (od sovjetske okupacione zone Frankfurt je udaljen 160, a Majans 200 km).

Rajna kao moćna prepreka mogla bi da odigra ulogu zadnje granice *poligona obezbeđenja* na ovom ratištu, a u krajnjem slučaju i masiv Ar lena, čija bi se odbrana mogla pretvoriti u »bitku za Francusku«.

Kao što se iz prednjeg izlaganja vidi, nastavlja pisac, različitost pojedinih zona ratišta Centralne Evrope ne dozvoljava primenu istog načina dejstva na celom ratištu, te je potrebno da se akcija usporavanja na pojedinim zonama i pravcima prilagodi fizionomiji zemljišta i mogućnostima neprijatelja.

Ratište Srednjeg Istoka, koje treba da spreči prodor neprijateljskih snaga u pravcu Indije, Persiskog Zaliva i istočnog dela Severne Afrike, u znatnoj se meri razlikuje od onog u Centralnoj Evropi: svojom znatno većom dubinom koja iznosi na hiljade km (Ankara — Karači 3.700; Tiflis — Suec 2.000 km), oskudnim komun kacijama i postojanjem veoma teško prohodnih zona (pustinja i planinskih masiva). Zbog svega ovoga na ovom ratištu postoje povoljniji uslovi za izvođenje akcije usporavanja.

Pisac zatim razmatra mogućnosti izvođenja akcije usporavanja na četiri glavna pravca moguće agresije: prva tri koji polaze sa Kavkaza pr ko Turske, a potom preko Levanta na Suec i preko Irana na Persiski Zaliv, i četvrti koji preko Irana ili Avganistana izvodi na Indiju. Prvi pravac — na Tursku, vodi preko planinskog zemljišta sa dovoljno prirodno jakih položaja i sa povoljnim uslovima za izvršenje rušenja, a drugi i treći — prema Suecu i Persiskom Zalivu, preko planinskog zemljišta, pustinja i velikih rečnih prepreka (Tigra i Eufrata). Četvrti pravac — na Indiji, zaprečen je visoko-planinskim zemljištem sa mnogobrojnim klancima, prevojima i veoma oskudnim komunikacijama, koje ni najmanje nije pogodno za nastupanje moderne armije, dok je, s druge strane, veoma pogodno za izvođenje akcije usporavanja na prirodno jakim uzastopnim položajima.

Na osnovu iznete analize uslova za izvođenje akcije usporavanja na navedenim ratištima pisac dolazi do sledećih zaključaka:

Akcija usporavanja se ne sme shvatiti kao nepromenljiv način dejstva koji se podjednako primenjuje na svima frontovima i na svakom zemljištu.

Potrebno je imati u vidu da ova akcija, bez obzira na njen značaj, predstavlja samo privremeni manevar, predodređen da pripremi drugi manevar — prelaz u protivofanzivu.

Pošto će se za izvođenje ove akcije retko raspolagati potrebnim snagama i sredstvima, potrebno je, bez obzira što ista predstavlja samo fazu defanzivne borbe, da njeno izvršenje bude prožeto ofanzivnim duhom. Efikasnost borbenog dejstva suvozemnih i vazdušnih snaga, određenih za izvođenje ove akcije, u velikoj će meri zavisi od njihovog dinamizma i volje da vežu za s be neprijatelja i da mu nanesu gubitke. Inače, u protivnom slučaju, ova akcija bi se pretvorila u manevar u otstupanju (otstupanje) sa potčinjavanjem volji neprijatelja.

U izvesnim slučajevima (kao u navedenom primeru odbrane Centralne Evrope), ovaj vid manevara neće se svesti na običnu akciju usporavanja, već će predstavljati kombinaciju snažnih ofanzivnih protivdejstava prema bokovima neprijatelja, jednovremeno sa dejstvom odreda za usporavanje u centru borbenog poretka.

Uspešno izvođenje ove akcije uslovljeno je moćnom podrškom avijacije, zbog čega je odmah u početku sukoba potrebno postići nadmoćnost ili, u najmanju mugu, ravnost žu snaga u vazduhu.

Na kraju članka pisac ističe potrebu za obučavanjem trupa u izvođenju akcije usporavanja, naglašavajući potrebu održavanja ofanzivnog duha, neophodnog pri ovakvom načinu dejstva. Uspeh ove akcije prvenstveno zavisi od dobre pripreme *poligona obezbeđenja*, potpunog sadejstva suvozemnih vazdušnih snaga, primena raznovrsnih iznenađenja i drskih ofanzivnih dejstava.

*

Kao što se iz prednjeg izlaganja vidi, strategiska zadržavajuća (manevarska) odbrana, kao privremeni vid strategiske defanzive u početku neprijateljske agresije, predstavlja veoma složenu i delikatnu akciju čiji uspeh u najvećoj meri zavisi od svestranog proučavanja zemljišnih i drugih uslova za njeno izvođenje i od blagovremeno pripremljenih uzastopnih položaja i zaprečavanja verovatnih pravaca ne-

prijateljske agresije. Za uspešno izvođenje ove odbrane zavisno od zemljišnih uslova i raspoloživih snaga, pored snaga određenih za neposredno zatvaranje i odbranu ugroženih pravaca, potrebno je imati i dovoljno jake manevarske snage postavljene na bokove ugroženih pravaca. Prema tome, strategijski poredak za izvođenje ovog vida odbrane sastojao bi se iz snaga određenih za frontalno zadržavanje i usporavanje neprijateljskog nadiranja, i manevarskih snaga (rezervi) namenjenih

za udare na bokove neprijatelja angažovanog s fronta, kao i na njegovu pozadinu. Aktivnost, kao važan faktor uspeha odbrane uopšte, ovde je naročito potencirana, jer se cilj ovog vida odbrane — dobitak u vremenu može jedino postići izrazito aktivnim držanjem, naročito prema bokovima i pozadini nastupajućeg neprijatelja, a za ovo su potrebne dovoljno jake manevarske snage — rezerve, kako taktičke, tako i operativne.

Š. H.

Potpukovnik **Henri Harmeling**: **BUDUĆA UPOTREBA REZERVU**

Kroz uvodni deo svog članka pod gornjim naslovom¹⁾, pisac, pogledom unazad, u istoriju, hoće da pokaže kako se uporedo sa razvojem i usavršavanjem borbenih sredstava menjala i taktika upotrebe jedinica na bojištu, da bi zatim prešao na analizu upotrebe rezervi u Drugom svetskom ratu.

U svom razmatranju, pisac uzima varijantu korpusa u odbrani, koji ima u rezervi oklopnu diviziju. Širina odbranbene zone korpusa u Drugom svetskom ratu kretala se od 12 — 56 km, a dubina 16 — 32 km, ne računajući u to dubinu odbranbenih pojaseva divizija prvog ešelona. Oklopna divizija je bila prikupljena negde na centru, u rejonu čiji je prečnik bio najviše od oko 5 — 6 km i udaljen 13 — 16 km od glavne borbene linije. Divizija se načelno upotrebljavala kao celina za vršenje protivnapada u cilju uništenja i odbacivanja neprijatelja koji je izvršio proboj. Bilo je normalno da komandant divizije dobije naređenje za dejstvo nekoliko časova pre njenog uvođenja u boj.

Takav način upotrebe oklopne divizije u Drugom svetskom ratu bio je sasvim logičan i efikasan, jer se sasređivanjem divizije na maloj prostoriji olakšalo snabdevanje, komandovanje i veza, a sem toga, omogućavalo se njeno brzo prebacivanje na bilo koji ugroženi deo fronta u okviru odbranbene zone. Pisac, međutim, napominje da kod ovakove ocene treba imati na umu da je osnovni problem odbrane u Drugom svetskom ratu bio, uglavnom, dr-

žanje odred njih linija, jer se time obezbedivao uspeh odbrane, a da je za rezerve, dok su se one nalazile na položaju, osnovnu opasnost predstavljalo bombardovanje iz vazduha.

Budući rat doneće sobom nove elemente koji će usloviti izmenu mnogih sadašnjih načela i postavki. Po mišljenju pisca, prvi i najvažniji faktor koji će imati uticaja u tom pravcu jeste atomska bomba, zbog koje će velike koncentracije trupa postati stvar prošlosti, sem, možda, za jedinice u neposrednom dotiru s neprijateljem. Za potvrdu svog mišljenja pisac navodi citat iz američke zvanične doktrine radiološke odbrane, prema kojoj rezerve, kad god je moguće, treba da budu podeljene na bataljone ili njima ravne jedinice, tako da jedna atomska bomba ne uništi više od jednog bataljona.

Sledeći faktor predstavljaju vazdušno-desantne operacije velikih razmera u pozadini branioca gde se uspeh postiže jedino blagovremenom upotrebom rezervi. Komandant će u budućem ratu, prema tome, morati da vodi računa o vazдушnim desantima, i shodno tome, odbrani prostorijske, dok je u Drugom svetskom ratu uglavnom imao da vodi brigu o odbrani linije.

Ostali faktori koji mogu uticati na upotrebu rezervi su verovatnoća primene pokretne odbrane na velikoj dubini i na širokim frontovima, zatim verovatnoća partizanskih dejstava velikih razmera, pojačani napadi vazduhoplovstva i veća pokretljivost neprijateljskih oklopnih snaga.

Na osnovu iznetog, pisac zaključuje da: 1) oklopna divizija ne samo što će i nadalje predstavljati idealnu jedinicu za rezervu, nego se bez nje efikasne veće rezerve neće moći ni zamisliti; 2) treba razraditi pitanje podele jedinica na bataljone

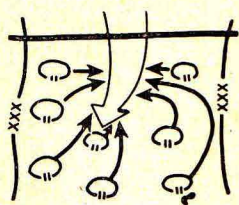
¹⁾ Lt. Col. Henry Harmeling, Jr.: *The Future Employment of Reserves*, *Military Review*, avgust 1953.

— u cilju smanjenja posledica dejstva atomske bombe. Bataljoni bi trebalo da budu međusobno udaljeni najmanje 5—6,5 km; 3) treba računati s tim da će opasnost vazdušnodesantnog napada biti ravna opasnosti napada s fronta, zbog čega će se divizija postaviti dublje. Podela divizije, na koju branioca prisiljava opasnost od atomske bombe, može umnogome ojačati njegovu protivdesantnu odbranu; 4) moglo bi doći do izmene načela prema kome rezervu treba upotrebljavati kao celinu, a nikad po delovima. Postavlja se, naime, pitanje kako dejstvovati u slučaju da neprijatelj napad s fronta kombinuje sa istovremenim bacanjem vazdušnog desanta. Poznato je da je napad sa zemlje najjači u početku juriša, a zatim postepeno slabi, dok je vazdušnodesantni napad najslabiji kada otpočne spuštanje u zonu desanta, a zatim postepeno jača. Da li treba pokušati da se delom divizije odmah likvidira vazdušni desant, a delom zadržava neprijatelj s fronta ili, pak, treba pokušati da se napadač uništi počesno, upotrebljavajući čitavu diviziju za izvršenje jednog zadatka?

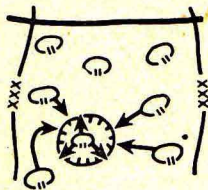
Odgovor pisca glasi da, prilikom upotrebe rezerve, treba ponovo primeniti, iz istorije ratovodstva dobro poznato načelo koga se pridržavao Napoleon i koje se u kratko može formulirati u rečenici: *Razdvojeno stanoviti i marševati, a uskupno se tući!* Kako pisac zamišlja primenu ovog načela vidi se iz prikazanih šema o mogućoj upotrebi oklopne divizije.

novremeno sa raznih pravaca ili, pak, pošto se približe neprijatelju u tolikoj meri da ovaj ne može više upotrebiti atomsko oružje, grupišu se u borbene grupe. Na taj način se cilj, koji atomska bomba može uništiti, svodi na jedan bataljon. Značajno preimućstvo ovakve upotrebe oklopne divizije sastoji se još i u brzom izvođenju protivnapada. Bataljoni koji se kreću zasebnim putevima postizu veću brzinu kretanja, te će do protivnapada — iako neki od tih bataljona imaju da pređu duže maršrute — doći pre nego u situaciji kada divizija koristi svega jedan ili dva puta.

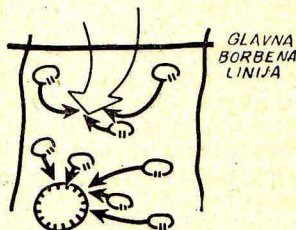
Da bi se gornje načelo moglo sprovesti u život, pisac smatra da treba usavršiti komandovanje i povećati pokretljivost oklopnih snaga. Komandovanje sa odvojenim bataljonima i objedinjavanje njihovih pokreta tako da, sa raznih pravaca svi istovremeno izvrše koncentričan protivnapad, predstavlja složen zadatak, koji se može savladati upornom i temeljitom obukom i uvođenjem radiosredstava većeg dometa. Važnost ovog zadatka se ogleda u tome što će slabo izveden manevar bataljona dovesti do njihovog uništenja po delovima. Oklopne snage treba u potpunosti osposobiti za kretanje van puteva i težiti da postignu onakvu slobodu manevra kakvu imaju brodovi na moru. Mada se to, normalno, nikada neće moći u potpunosti postići, ipak treba ići za tim da se uticaj zemljišta svede na najmanju moguću meru.




PROĐOR



VAZDUŠNI DESANT

PROĐOR I VAZDUŠNI
DESANT

LEGENDA:  bataljon
— xxx — granica korpusa

Kao što se vidi, oklopna divizija u rezervi podeljena je na ojačane bataljone, osposobljene za samostalno dejstvo. Posle primljenog naređenja o svojoj upotrebi, bataljoni kreću zasebnim putevima prema neprijatelju. Zatim vrše protivnapad, jed-

*
U vojnoj literaturi je za poslednjih nekoliko godina posvećeno mnogo prostora problemima koje pred ratovodstvo postavlja pojava atomske bombe, ali su za-

sada još prilično retki radovi koji obrađuju konkretna pitanja promene pojedinih, sada važećih, operativno-taktičkih načela i postupaka — kao posledice primene novih sredstava za vođenje rata. Pošto je ovaj članak baš jedan od takvih, on zbog toga i zaslužuje pažnju.

Američka oklopna divizija današnjeg sastava, doduše, nije još u stanju da izvodi takve manevre jer u celini nije sposobna za kretanje van puteva, što bi — uključujući tu i pozadinske delove — trebalo da bude. Međutim, poznato je da Amerikanci rade na tome i da će ovaj problem u skoroj budućnosti otpasti.

Albert Praun: VEZE U ZAHVATU RATIŠTA¹⁾

U udžbenicima i velikom broju članaka dosada su se uglavnom zasebno raspravljala pitanja organizacije veza u puku, u diviziji pa i u korpusu. Pri ovakvoj podeli teško je izbeći ponavljanja, dok nam sama materija ne pruža gotovo nikakve nove ideje po osnovnim pitanjima problema veza.

Međutim, ako razmatramo pitanje veza u zahvatu fronta (ratišta), onda se napred dobivena slika menja. U okviru ratišta postoje izvesne specifičnosti u rešavanju postavljenih problema, koje zaslužuju da se zasebno rasprave.

Francuski general Babe održao je 1951 godine predavanje o problemima veza, u zahvatu ratišta, koje je izvodno objavljeno u francuskom časopisu za veze.²⁾ Bivši nemački general jedinica veze A. Praun, prikazujući ovaj članak u jednom nemačkom časopisu³⁾, izložio je i nemačka iskustva i shvatanja po navedenim pitanjima. Prikaz ovih članaka biće stoga poučan, jer se u njima izlažu različita gledišta i iskustva pretežno po pitanju operativnih i organizacionih problema veza.

¹⁾ Izraz »ratište« odgovara francuskom izrazu »*Théâtre d'opérations*« odnosno nemačkom »*Kriegsschauplatz*«. Možda bi ovde bolje odgovarao izraz »front«, koji je kod nas više uobičajen, mada je ovaj pojam uži od pojma ratište.

²⁾ Les transmissions d'un théâtre d'opérations, *La Revue des transmissions*, br. 41 i 42, 1951.

³⁾ Die Fernmelde verbindungen eines Kriegsschauplatzes, *Wehrwissenschaftliche Rundschau*, maj 1953.

Pisac ne dotiče pitanje upotrebe artiljerije i inžinjerije. Iz šeme se može zaključiti (na osnovu poznavanja borbenog jezgra oklopne divizije koje sačinjavaju 4 bataljona oklopne pešadije, 3 bataljona srednjih i 1 bataljon teških tenkova) da su sva artiljerija i inžinjerija podeljene po bataljonima.

Važno je uočiti činjenicu da je Američka armija već oformila svoju zvaničnu doktrinu radiološke odbrane koja se, izgleda, razilazi sa postojećim pravilima o upotrebi jedinica na bojištu, po čemu će, u pogledu njihove izmene, konačno reč verovatno ipak dati ratna praksa.

R. M.

Potčinjenost načelnika veza i njegovi zadaci. — Načelnik veza kod zapadnih armija neposredno je potčinjen glavnom komandantu ratišta isto tako kao i komandanti vazduhoplovnih, pomorskih i suvozemnih snaga. Načelniku veza na ratištu bio je potčinjen i komandant prištapske jedinice veza, čiji je zadatak da organizuje i uspostavi veze glavnog komandanta sa neposredno mu potčinjenim vidovima oružanih snaga. Ovim je načelnik veza u znatnoj meri rasterećen dužnosti po ovom drugostepenom zadatku, tako da se on može posvetiti glavnijim zadacima.

Nasuprot ovome, nemačkoj organizaciji komandovanja nedostajali su »glavni komandanti« svih oružanih snaga na ratištima sa ovako jasnom podelom odnosa i potčinjenosti. Jedinice veza pojedinih vidova oružanih snaga radile su uporedo ali bez uže povezanosti. Postavljanje, održavanje i eksploatacija strategijskih i operativnih veza bili su uglavnom prepušteni jačim vidovima oružanih snaga, nemačkoj državnoj pošti i drugim građanskim ustanovama. Načelnik veza nemačkih suvozemnih snaga nije uopšte raspolagao svojim izvršnim organom.

Rad po pitanju veza u okviru ratišta — izlaže dalje general Babe — obuhvata prvenstveno izvršenje onih taktičkih zadataka službe veza, koji su zajednički za sve stepene komandi a to su: organizacija i rad veza sa potčinjenim i susedima. Ali, usled veće samostalnosti i manje zavisnosti u odnosu na pretpostavljenog, načelnik

veza na ratištu ima i četiri operativna i organizaciona zadatka, i to:

1) organizaciju veza između pojedinih vidova oružanih snaga, potrebnih za kombinovane operacije; 2) raspodelu postojećih stalnih uređaja veze na ratištu na vazduhoplovne, pomorske i suvozemne snage i regulisanje mogućnosti održavanja radiosoaobraćaja raspodelom frekvencije; 3) rukovođenje »ratom u eteru« kroz radioizviđanje, ometanje neprijateljskog saobraćaja, obmanu neprijatelja i prikupljanje tehničkih obaveštenja i 4) planiranje i osiguranje snabdevanja i dotura aparatura veze.

Veze između vidova oružanih snaga. — Rešenje ovog pitanja, kaže general Babe, u načelu je vrlo prosto. Unapred se rezervišu sve one frekvencije, koje su zajedničke za radiostanice za sva tri vida oružanih snaga, odnosno najmanje bar za dva od njih. Tako se raspolaze potrebnim opsezima frekvencija za vezu: *zemlja-vazduh*, *zemlja-more*, *vazduh-more* i *zemlja-vazduh-more*. U slučaju da radiostanice ne mogu da rade na jednoj istoj frekvenciji, važi opšta odredba pravila da se o ovoj vezi stara onaj rod vojske, koji vrši potpomaganje.

Danas se ipak primilo britansko gledište po kome izuzetno sve veze avijaciske podrške idu na teret suvozemnih snaga. Ovo je, međutim, težak zadatak jer je, naprimer, jednoj armiji za ove veze potrebno oko 200 radiostanica velike snage.

Dodeljivanje vojnih sredstava veze. — Divizije, korpusi i armije imaju utvrđene potrebe koje se zadovoljavaju primenom prištapskih jedinica veze. Međutim, potrebe ratišta su izvanredno promenljive. Ovde Englezi primenjuju t.zv. *brick system*. U ovom cilju formira se veći broj elementarnih jedinica veze, koje se mogu uporediti sa ciglama (*brick*). Svakom ratištu dodeljuje se tako odgovarajući broj ovih »cigli« u zavisnosti od zadatka, prostranstva i postojećih stalnih uređaja na ratištu.

Nemačke grupe armija raspolagale su svojim organskim pukovima veza. U cilju osiguranja svih veza ovi su pukovi ojačavani i kompletirani prema potrebama.

Stalni uređaji veze na ratištu. — 1939 godine Francuzi su smatrali da veze Vrhovne komande mogu u potpunosti osigurati korišćenjem stalne mreže tt linija. U tom cilju ona je prilikom mobilizacije koristila 80 kanala podzemnih kablova za daleke veze.

Na osnovu iskustava Drugog svetskog rata, izvesni autori tvrde da ubuduće više ne treba računati sa »tuđim dobrom« i da treba predviđati isključivo vojna sredstva za sve potrebe. Nasuprot ovome drugi nalaze da najviše koristi daju stalni uređaji, čak i ako su usled bombardovanja i sabotaže znatno oštećeni, ali pod uvikom da je moguća njihova brza opravka. Postavlja se samo pitanje u kojoj meri se na njih može računati ukoliko postoje.

Nemačke jedinice veze — dopunjuje navedena izlaganja A. Praun — koriste su za operativne veze redovno nadzemne i podzemne linije, koje su se najpre u najnužnijem obimu doterale, a zatim uz pomoć poštanskih organa temeljito opravile. Na Istočnom frontu (ratištu) gde nisu postojali podzemni kablovi za daleke veze već samo slabo razvijena podzemna mreža tt linija, Nemci su primenili t. zv. sistem »obrotno ukrštavajućih linija« (*Drehkreuzlinien*). Na svakom pravcu grupe armija izgrađivana je po jedna obrtno ukrštavajuća osna linija (*Drehkreuzachse*), koja je bila priključena na mrežu podzemnog kabla na nemačkoj granici. Linija se sastojala od lakih telegrafskih stubova sa po dva bakarna provodnika, koji su se od stuba do stuba ukrštali stalno se obrćući za 90 stepeni, no čemu je linija i dobila naziv. Izgradnja ovih linija tekla je tempom nadiranja pešadije. Na svakih 200—300 km postavljane su poprečne linije i tako se dobila mreža koja je služila kao osnova veza između glavne komande suvozemne vojske, grupa armija i armija na Istočnom ratištu.

Bombardovanja iz vazduha 1940 godine u Francuskoj koja su isekala nadzemne (vazdušne) linije, pokazala su se u odnosu na podzemnu mrežu skoro bez dejstva, kaže general Babe, jer nijedan prekid nije trajao više od 24 časa. Vazdušna bombardovanja u 1944 godini, koja su bila znatno gušća i silnija, uništila su samo dve od 120 stanica i pokidala kablove oko osetljivijih mesta, odakle te stanice nisu bile blagovremeno premeštene. Mnogo obimnija rušenja su izvršili organi Pokreta otpora kao i Nemci prilikom otstupanja.

U cilju što brže opravke ovih kablova formirane su ekipe čiji je broj ubrzo narastao od 9 na 44. Tako su Saveznici već u decembru 1944 godine imali na raspoloženju 1.240 kanala na podzemnim kablovima, a početkom maja 1945 oko 1.900 kanala.

Kao zaključak možemo navesti da je mreža podzemnih kablova (izuzimajući centrale, pojačivačke stanice i u vojnom pogledu osetljiva mesta) uglavnom malo bila rušena. Njihova opravka mogla se blagovremeno i rentabilno vršiti, kad se raspolagalo sa dovoljnim brojem ekipa za opravke. Uбудuće će se opravke još brže izvršavati ako centrale i pojačivačke stanice budu ukopane pod zemlju i osigurane od vazdušnih napada i ako podzemni kablovi budu na dovoljnom udaljenju obilazili vojnički važne ciljeve.

Iz navedenih razloga, kaže general Babe, ne sme se potceniti potreba i značaj stalne podzemne mreže. Načelnik veza na ratištu mora uzeti u obzir mogućnosti podzemnih kablova, ali, s druge strane, on mora raspolagati potrebnim ljudstvom i materijalom za izvršenje opravki.

Što se tiče stalnih radiorelejnih linija (radiokablova), napominjemo da one danas u velikoj meri konkurišu i najmodernijim podzemnim kablovima te ih u budućnosti treba sve više uzimati u obzir. Njihovo korišćenje naročito nameću vojni razlozi. Opšte uzevši, »radiokablovi« se ne mogu rušiti, jer između stanica ne postoji materijalna veza. Jedino krajnje i relejne međustanice mogu biti ciljevi za rušenja.

Iz svega izloženog proizlazi da stalne uređaje veza na ratištu treba koristiti. Da bi se dobila najveća korist od svih vrsta kablova treba ih umešno podeliti mnogim pretendentima, s obzirom na važnost njihovih mreža i hitnost potreba.

Podela frekvencija. — »Ne postoji teži zadatak nego što je raspodela radio frekvencija« — kaže general Babe. Naprimer, jedna komisija je imala zadatak da za operaciju *Overlord* izvrši raspodelu radiotalasa na 50.000 radiostanica. Podela je bila naročito delikatna za talase između 2 i 5 megaherca (oko 60—150 m) gde su postavljeni zahtevi bili sedam puta veći nego dodeljena širina talasnog opsega.

Konačno se zaključilo da treba dodeliti iste frekvencije na više različitih mreža; da se ograniči jačina stanica; da predajne stanice moraju koristiti kvarcove da bi se najstriktnije pridržavale tačno dodeljene frekvencije. Odlučeno je da se iste frekvencije mogu ponavljati u svakoj desetoj pešadskoj i svakoj trećoj oklopnoj diviziji i da 20% frekvencija suvozemnih snaga može jednovremeno koristiti i vazduhoplovstvo. Smanjen je najzad i ra-

znak frekvencija između mreža od 5 na 4 KHz. Postavljen je i jedan kontrolni organ sa zadatkom da interveniše u slučaju pojave smetnji. Tako je saobraćaj radiotalasima bio regulisan i nadgledan mnogo strože nego saobraćaj na putevima.

Rešenje za operaciju *Overlord* može se smatrati samo kao privremeno, ali ovaj problem do danas nije rešen. Izvesno poboljšanje u budućnosti naći će se u proširenju talasnog područja vojnih radiostanica (vidi šemu) i primenom frekventne modulacije.

Raspodela frekvencija nije samo kvantitativna. U stvarnosti i zavisno od doba dana i godine, radiotalasi se različito ponašaju. Stoga je potrebno da se svakom korisniku dodeli upravo ona frekvencija koja odgovara karakteru veze koju treba uspostaviti. Bolje poznavanje uslova protiranja talasa u toku poslednjih desetak godina omogućilo je da se danas na osnovu proučavanja stanja jonosfere može vršiti prognoza najpovoljnijih frekvencija za uspostavu i održavanje date radioveze, slično davanju brojno vreme na osnovu stanja atmosfere. Načelnik veze treba, pored kvantitativne podela, da svakoj frekvenciji odredi i njenu ulogu. U tom cilju on mora raspolagati sa jednim pomoćnim organom koji na osnovu dobivenih podataka vrši prognozu mogućnosti upotrebe talasa.

I po ovom pitanju A. Praun ne iznosi nikakve podatke o tome kako se ovaj problem rešavao u Nemačkoj.

Rat u eteru (borba radiotalasima). — Pri današnjem stanju tehnike, gde se oružane snage bore na zemlji, u vazduhu i na moru, u zahvatu ratišta treba koristiti i eter, koji prenosi radiotalase. Eter je bojno polje načelnika veza na ratištu. U cilju smanjenja udela neprijatelja u eteru, potrebno je ometati izvesne njegove emisije, a sve druge prisluškivati obezbeđujući pritom puno dejstvo i tajnost sopstvenih radiopredaja.

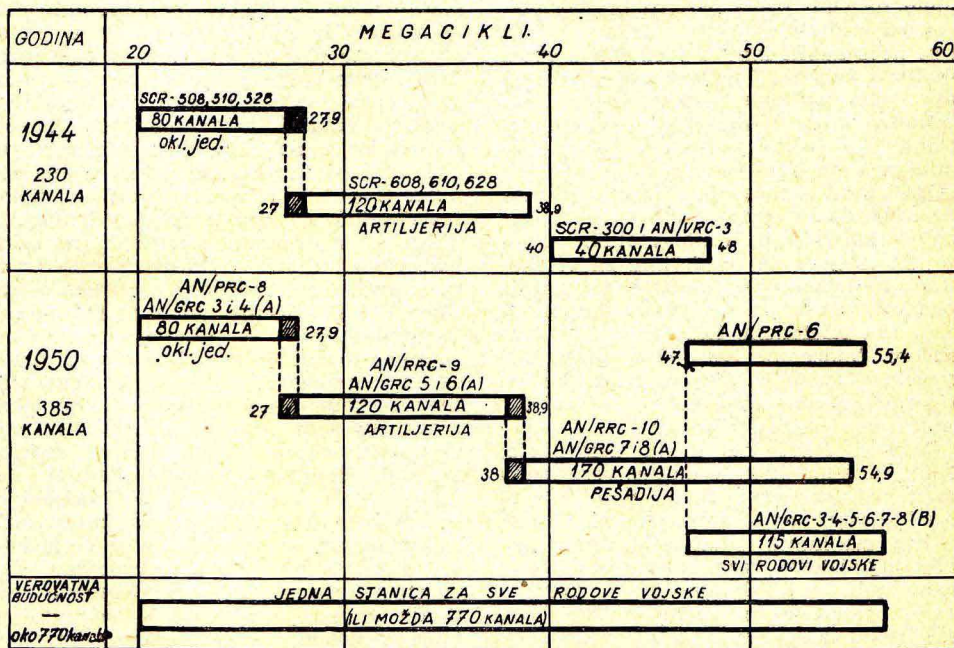
Nećemo ovde ulaziti u detalje vođenja rata u eteru, već ćemo samo napomenuti da on obuhvata: a) prisluškivanje i radiogoniometriju, b) ometanje rada neprijatelja, c) obmanu neprijatelja i d) prikupljanje tehničkih obaveštenja. Napominjemo samo toliko da, u pogledu potčinjenosti službe radioizviđanja uopšte, postoje različita mišljenja. Predavač, general Babe, i njegov komentator A. Praun, smatraju da u osnovi ova služba treba da bude potčinjena načelniku veza i da je-

dino saradnja organa ove službe sa obaveštajnim i operativnim organima može biti uspešan.

Snabdevanje aparaturama veze. — General Babe upoređuje američku, englesku i francusku organizaciju službe snabdevanja i dotura. Američki *Signal Corps* stara se o fabrikaciji, snabdevanju, raspodeli, opravi, održavanju i

njega, vrše fabrikaciju, snabdevanje i raspodelu materijala. Bilo bi mnogo efikasnije da se načelniku veza zajedno sa zadacima dadu u ruke i sredstva da bi ih izvršio.

Nemačko rešenje ovog problema odgovara američkom načinu i predlogu generala Babea. Pri tome A. Praun smatra da je bolje da dotur materijala veza iz



Proširenje talasnog opsega kod vojnih radiostanica

korišćenju materijala za veze. Ovde je, dakle, uvedena potpuna centralizacija problema veze u rukama jednog jedinog organa. U Engleskoj snabdevanje vrši zaseban organ pozadinske službe, drugi organ vrši opravke, dok *Signal Corps* koristi materijal suvozemne vojske, što predstavlja potpunu decentralizaciju. U Francuskoj se o aparaturama veze stara zasebno odeljenje pozadinske službe, a jedinice veza koriste materijal i staraju se o manjim opravkama.

General Babe zaključuje da je ovakva različitost rešenja nepobitan znak prelaznog perioda. Načelnik veza ratišta ne može da izvršava svoje zadatke kada pojedina odeljenja službi, koja mu nisu potčinjena niti u ma kom pogledu zavise od

pozadine do armije, odnosno divizije, vrši odgovarajuća pozadinska služba.

Zaključak. — Na osnovu izloženog general Babe zaključuje:

Da bi načelnik veza na ratištu izvršavao svoje zadatke, kako su napred definisani, potrebno je da raspolaže svojim štabom (kao organom komandovanja) i sa *jedinicama veze*.

Vrlo obiman štab načelnika veza treba uglavnom da se sastoji iz: personalnog i organizacionog odeljenja, operativnog odeljenja (sa komisijom za stalne mreže i prislusnim centrima), odeljenja za frekvencije (sa komisijom za frekvencije), tehničkog odeljenja za tehničku službu veza (sa organom za prikupljanje tehnič-

kih obaveštenja) i, najzad, materijalnog odelenja.

Što se tiče jedinica i sredstava veze koje rade za potrebe ratišta, treba usvojiti *brick system*. Radiorelejne linije (»radio-kablovi«), kao savremeniji i bolji način veze, zaslužuju veliku pažnju. Radio će zadržati svoje preimućstvo samo ako se modernizuje način njegovog telegrafskog saobraćaja. Predaja rukom na tasteru i prijem na sluh treba izbaciti iz upotrebe, a uvesti radioteleprinter i faksimil tako da se neće gubiti mnogo vremena u obuci vojnika u kucanju i prijemu na sluh. Kablovi treba da budu lakši i kvalitetniji, a njihovo postavljanje da se ubrza. Teleprinteri treba da se uvedu do pukova a možda i do bataljona.

Operativni saobraćaj od armije pa naviše treba da se odvija preko stalnih podzemnih kablovskih linija, stalnih radiorelejnih linija i na uređajima za višekanalne radioveze. Od divizija do armije treba uvesti radiorelejne linije vojnog tipa za rad telefonom, teleprinterom i faksimilom. Nadzemne (vazdušne) linije biće ograničene samo za veze na kratkim otstojanjima oko pomorskih luka, železničkih stanica, aerodroma, itd.

General Babe na kraju zaključuje: »Konačno, kada se kaže da bez veza nema komandovanja, jasno je da neće biti ni veza bez iskusnog komandovanja, voljnog da bez cenjkanja plati cenu vrednosti modernog sistema veza. Dobra veza jedne strane potiskuje slabije veze suprotne strane i osuđuje ih na nemoć. Sredstva veza kojim mora raspolagati komandovanje vrlo su skupa. Ali je novac, dat za njih, pravilno uložen.«

*

S naše strane, navedenim izlaganjima dodali bismo napomenu da izložena razmatranja obuhvataju u osnovi shvatanje

i iskustva Saveznika. Moglo se očekivati da će nemački prikaz dati više konkretnijih primera njihovih sopstvenih iskustava.

Konačno bismo mogli istaći sledeće probleme:

1) Potčinjenost načelnika veza, podela rada i njegovi zadaci bili su pravilnije regulisani kod Saveznika nego kod Nemaca. 2) Odgovornost i staranje o vezi između vazduhoplovstva i suvozemnih snaga trebalo bi po našem mišljenju da ostane briga vazduhoplovstva. 3) Takozvani *brick system* (formiranje zasebnih elementarnih jedinica veze u cilju ojačavanja i popuna) izgleda nam vrlo podesno rešenje ne samo za potrebe frontova, već i za potrebe korpusa, armija i grupa armija. Ove formacije mogu biti različitog sastava i imati šire frontove od normalnih u kojim uslovima, s obzirom na razvijenoost stalne mreže, formacijske jedinice veza neće moći zadovoljiti potrebe u vezama. 4) Korišćenje nadzemnih stalnih linija dovodi se u pitanje, jer su one znatno izložene dejstvu iz vazduha. Ovim se ističe mnogo veća važnost stalnih podzemnih kablovskih linija kao i radiokablova. Sa ovim u vezi nameće se i rešenje problema izbora odgovarajućeg sistema poljskih polustalnih linija. 5) Naročitu pažnju trebalo bi pokloniti kvantitativnoj podeli talasa i vršiti obimnija proučavanja u pogledu njihove kvalitativne raspodele. 6) Detaljnije bi trebalo precizirati nadležnosti a i međusobne odnose između odelenja veza i obaveštajnog odelenja u pogledu vođenja »rata u eteru« i najzad, 7) Izgleda nam korisno i neophodno da sva pitanja u pogledu fabrikacije, snabdevanja i raspodele sredstava veze treba koncentrisati u jednim rukama. Jedino dotur materijala treba da vrši odgovarajuća ustanova pozadine.

S. R.

Major C. S. Goldingham: JAPANSKA RATNA MORNARICA U PROTEKLOM RATU¹⁾

Pisac počinje konstatacijom da je opšte mišljenje da je Japanska ratna mornarica u Drugom svetskom ratu bila loše

vođena od strane svog vrhovnog rukovodstva i da je bila rdavo posluživana od industrije koja ju je podržavala. Iako je ovo tačno, ipak ne bi trebalo zaboraviti da je Japan, kao pomorska sila drugog reda, vodio rat protiv dve najjače sile na svetu, što je davalo smernice njegovoj politici i strategiji.

¹⁾ The Japanese Navy in the late War, by Major C. S. Goldingham, *Journal Royal United Service Institution*, februar 1953.

Jedna od osnovnih grešaka koja se pripisuje japanskoj mornarici sastoji se u njenom propustu da osigura pomorske komunikacije svog ostrvskog carstva. Brodogradnja nije vodila računa o potrebi izgradnje odgovarajuće protivpodmorničke i eskortne flote. Japanci su, računajući na kratkotrajni rat, potcenjivali moguće gubitke u trgovačkoj mornarici, a kolebanja u njenoj pomorskoj politici bila su posledica gubitka inicijative posle bitke kod Midveja, u junu 1942 godine. Rukovodstvo se oslanjalo samo na svoju i to jedinu flotu, znajući da drugu nisu u stanju sagraditi i da je ta flota jedina u mogućnosti da zaštiti domaća ostrva. Iz tih uslova proizlazilo je samo delimično rešavanje postavjenih problema, neodlučnost i kolebanje, što je dovelo do toga da konačno izgube sve.

Ljudstvo mornarice. — Posade ratnih brodova predstavljale su odabrani deo japanske nacije. 1930 godine uvedeno je služenje za sve muškarce od 17—40 godina, izuzev jedinog hranioca. Oko $\frac{2}{3}$ bilo je obveznika i $\frac{1}{3}$ dobrovoljaca. Aktivna služba trajala je 3 godine, služba u rezervi 5 godina i 3 godine u *drugoj rezervi*.

Kako je Japan imao najjaču ribarsku flotu na svetu, a pored toga i prilično jaku trgovačku mornaricu, to je ljudstvo ovih flota predstavljalo dobru i brojno jaku rezervu ratne mornarice. Ljudstvo je bilo sklono disciplini i disciplinske odredbe bile su slične britanskim. Velika se pažnja noklanjala čuvanju vojne tajne.

Organizacija japanske mornarice bila je izgrađena po uzoru na britansku, a takođe i sistem i metod obuke, koja je bila stroga i izvodila se u burnim severnim vodama, u tajnim bazama na Kurilima. Nije bila nikakav retkost da za vreme izvođenja obuke izgubi živote stotinu i više mornara o čemu nije niko pravio nikakvo pitanje.

Oficirski sastav. — Pisac napominje da su japanski pomorski oficiri regrutovani iz svih društvenih klasa i njihova stručna sprema bila je na visokom stepenu. Razne pogreške u višem pomorskom rukovodstvu, koje su izbile na videlo u toku rata, bile su izazvane u velikoj meri teškoćama sa kojima su se Japanci sukobljavali kad ih je zadesilo nešto neočekivano. Po principu starešinstva, 1944 godine postavljen je za glavnokomandujućeg admiral Tojoda, koji je bio bez ratnog pomorskog iskustva, iako je bilo

dovoljno mladih admirala, kao, naprimer, vatreni Kondo, koji su ranije dokazali svoje sposobnosti. Pod Tojodom je ljubomorno čuvana flota pretrpela poraze u dve pomorske bitke.

I kod drugih starijih oficira bilo je dosta slučajeva da nisu umeli jednom preduzetu akciju da sprovedu do kraja, u čemu je naročito poznat slučaj admirala Kurite u drugoj Filipinskoj bici (oktobar 1944) koji je dozvolio da se američke invazione snage spasu od uništenja u trenutku kada su mu bile izložene na milost i nemilost. Morison u svojoj istoriji rata isto tako smatra da je držanje admirala Naguma kod Midveja (juni 1942) bilo, s jedne strane malodušno, a s druge, njega su morali silom ukloniti sa komandnog mosta njegovog broda koji je tonuo. Stvarno, kako ističe nisac, kod Japanaca je bila obična pojava da su admirali i komandanti tonuli zajedno sa svojim brodovima. Junaštvo je bilo jedna od karakterističnih crta Japanaca.

Poznata je činjenica da se ni oficiri ni ljudstvo nisu predavali. Kod ljudstva je to diktirala usađena doktrina i saznanje da bi po povratku iz zarobljeništva kod svoje kuće bili smatrani kao *parije* (tj. najniža i bespravna klasa). Japanci su bili žrtva svoja nacionalnog karaktera. Oni su od onog nedavnog vremena kad su još bili necivilizovani, zadržali stoicizam, omalovažavanje patnji i muka, kao i sposobnost da se izdignu na visoki stepen poleta i žara svojih predaka.

Varke i podvale, kao karakteristika njihove »divljačke prepredenosti«, bile su propagirane i u službenoj literaturi. Međutim, vrlo često je izostajala postojanost i istrajnost u dejstvima, čemu su mnoge američke podmornice imale zahvaliti za svoj spas od gonjenja japanskih protivpodmorničkih snaga. Posle gubitka visoko obučanih pilota iz početnog perioda rata, primećivalo se često da su Japanci napadali samo kad je situacija bila za njih povoljna.

Brodovi. — Pisac dalje naglašava da je do početka rata japanska flota bila modernizovana i kompletirana tako da je kod izbijanja neprijateljstva bila skoro dvostruko veća od one koju su imali na svršetku Prvog svetskog rata. Sa novogradnjama je nastavljeno u velikom obimu sve do 1944, kada se zbog oskudice u materijalu i drugih razloga, pored nosača aviona, težište prenosilo sve više na

lake snage i konačno na specijalna napadna samoubilačka sredstva.

Program izgradnje brodova bazirao je na operativnim potrebama u ratu, na upotrebi nosača aviona kao udarne snage — sa razaračima kao zaštitom i teškim brodovima kao plivajućim platformama za PA naoružanje. Posle 1935 od krstarica su građene još samo lake. Hidroplani ukrcani na krstaricama, vršili su taktičko izvidanje, dok su avioni sa nosačima ostali slobodni za izvođenje udara i za lovačku zaštitu.

U pogledu konstrukcije, japanski ratni brodovi se nisu znatno razlikovali od britanskih ili američkih, osim nosača aviona. Da bi sagradili dovoljnu flotu nosača, dva su bila prepravljena od bojnog broda odnosno od bojnog krstaša, dok su posle gubitka šest nosača u 1942 godini, pretvorili dva stara boina broda u kombinaciju bojni brod-nosač aviona (sa po 22 ukrcana aviona). Kad su ovi brodovi posle godinu dana bili dovršeni, Japanci su tek onda primetili da nosač sa svega 21 čvorom maksimalne brzine jedva zadovoljava potrebe eskortovanja. To je opet bilo tipično za Japance. Više puta je započinjao neki program gradnje da bi se uskoro onet obustavio. Započeta gradnja od 130 razarača koji su floti bili preko potrebni, obustavljena je kad ih je bilo dovršeno svega 35.

Odlika japanskih krstarica bila je u velikoj brzini i teškom naoružanju, a na račun oklopa — naročito horizontalnog. No, i pored toga, njihova je žilavost bila znatna, zahvaljujući dobroj podeli brodskih pregrada. To je naročito važno za bojne brodove *Musaši* i *Jamato* za čije je uništenje bilo potrebno devet, odnosno 18 pogodaka avionskih torpeda.

Podmornice. — Prema mišljenju pisca, u organizaciji flote najčudnovatije je bilo to što je glavni komandant držao pod neposrednom komandom. uz 2 najjača bojna broda, još i dve flotile podmornica. To je proizlazilo iz japanske podmorničke doktrine prema kojoj je glavni zadatak okeanskih podmornica bila podrška flotnih operacija. S tim u vezi, one su se odlikovale velikom nadvodnom brzinom i lakom konstrukcijom. Pošto podmornica ne može dostići nadvodnu brzinu ratnih brodova, a pored toga, ima malu podvodnu brzinu, onaj mali broj uspeha koje su japanske podmornice postigle bio je samo slučajan.

Iako su Japanci upotrebljavali podmornice uglavnom u operativne svrhe, u dejstvu sa flotom, one su izvele i nekoliko operacija protiv savezničkih pomorskih komunikacija. Operisale su najviše u Indijskom Okeanu jer je tamo saveznička protivpodmornička služba bila slaba. Da su Japanci bacili na Pacifik sve raspoložive podmorničke snage, one bi bez sumnje paralizovale ceo sistem savezničkog snabdevanja na moru, što bi Saveznike dovelo do gubitka u vremenu, a brzina je bila baš glavni element američkog nadiranja u Centralnom Pacifiku.

Japanci su pronašli i druge zadatke podmornicama, naprimer snabdevanje baza koje su Saveznici mimoišli ili opsedali. Za vreme odbrane Marijanskih Ostrva, Japanci su u tu svrhu angažovali ne manje od $\frac{1}{2}$ svih podmornica, iako te baze nisu bile direktno uključene u operacije. Na ovaj je način docniji razvitak podmorničarstva dobio drugi pravac. One su se gradile kompromisno — i kao transportne i za ratrolnu službu.

U pogledu tehničkih istraživanja, nastavlja pisac, naročito radara, podvodne lokacije i sredstva veze, Japanci su stajali daleko iza Saveznika, a usto se njihova slabost ispoljavala i u tome što je Armija i Mornarica vršila istraživanja odvojeno od civilnih naučnika. U odnosu na stalni razvitak tehnike Saveznika, nije mnogo mogla ni priznata odvažnost japanskih podmorničkih oficira.

Za svireposti koje je u toku rata pričinila Japanska mornarica, uglavnom su bili odgovorni podmorničari. Najviše savezničkih brodova potopljeno je u Indijskom Okeanu gde je sva japanska nadmenost i okrutnost izbila na videlo. Piscu je poznata jedna operativna zapovest koja sadrži posebne instrukcije za ubijanje svih zarobljenika, civila kao i vojnika, osim onih koji su bili potrebni za ispitivanje. To se odnosilo na inače malo poznati prepad krstarica *Aoba* i *Tone* na pomorske komunikacije u Indiskom Okeanu u martu 1944. kada je potopljen svega jedan saveznički brod, ali su svi putnici i posada osim šesnaestorice, bili ubijeni.

Torpedno oružje. — Neugodno iznenađenje za Saveznike bila je efikasnost japanskih torpeda i torpedna taktika razarača. Standardni tip torpeda bio je kalibra 609 mm sa kontaktnim upaljačem, 2 $\frac{1}{4}$ tone težine — sa eksplozivom od preko 500 kg i upadljivom brzinom i dometom. Po tvrđenju Japanaca, njihov

tip 93 model I imao je brzinu 49 čv. i do met 19 km, što je možda u izvesnoj meri preterano, ali je fakat bio taj da je podmornica, koja je napala i pogodila bojni brod *North Carolina* i razarač *O'Brien* (15. 9. 1942) izbacila torpeda sa otstojanja od 5 do 6 nautičkih milja, sa trajanjem njegovog puta od 6 do 7 minuta.

Pored torpeda u cevima, japanski razarači imali su ukrcaj na palubu još jedan komplet spremnih torpeda. Brzina ponovnog punjenja cevi davala im je veliko preimućstvo, tako da su u Bici kod Kolumbangare u julu 1943, za 18 minuta ponovo napunili torpedne cevi i ponovili napad, kojom je prilikom skoro ceo sastav američkih krstarica bio potopljen ili oštećen.

Japanski brodovi bili su sigurni u veliku brzinu i do met torpeda pa su stoga mogli gađati iz svih mogućih pozicija. Krstarica *Abukuma* je u Bici kod Komandorskih Ostrva ispalila svoja torpeda sa otstojanja od 32 km. Bilo kako bilo, toliko je torpeda pogadalo sa velikih otstojanja da su Amerikanci često bili uvereni da su napadnuti od podmornica i to sve dok nisu saznali za postojanje torpeda tipa 93.

Brodaska artiljerija. — Pored tolike važnosti pridatoj torpedu, nastavlja pisac, bilo je sasvim prirodno što se dejstvo artiljerije nije pridavalo veliki značaj. Najčešći su bili noćni artiljerijski dvoboji sa tendencijom da se pretvore u gužvu. Zabeleženo je svega dva slučaja artiljerijskih bojeva klasičnog tipa (između krstarica i razarača), gde nije bilo, ili je bilo vrlo malo, učestvovanja avijacije. I u jednoj i u drugoj bici Japanci su bili nadmoćni. U Javanskom Moru (februar 1942) su 4 saveznička broda potopljena torpedima, a svega jedan artiljerijom. U Bici kod Komandorskih Ostrva nije nijedan potopljen, iako je boj trajao nekoliko časova.

Dejstvo PA artiljerije bilo je siromašno i nije bilo podržavano od brodova zaštite, jer su isti bili postavljeni uvek na suviše širokom krugu, dok su Amerikanci već odavno konstatovali da je uska zaštita najbolja odbrana. Upotreba najvećeg dela artiljerije za PA gađanje bila je uobičajena, što su često konstatovali američki piloti. U bici na Istočnom Kineskom Moru, aprila 1945, američki avioni su izvestili da ih je gađao bojni brod *Jamato*, sa njegovom artiljerijom 459 mm, sa otstojanja od 12 do 15 nautičkih milja.

Noćne borbe. — Priča, da Japanci nisu dobri u noćnim bitkama, po mišljenju pisca, izgubila je svoju verodostojnost u bici kod o. Savo, avgusta 1942 godine. Ali tek u sledećim bitkama (zaliv Kula i Kolumbangara, juli 1943) kada su noći bile pogodnije za upotrebu američkih radara, pokazala se prednost japanskih očiju u odnosu na radar. Japanci su opazili Amerikance i izbacili torpeda pre nego što su Amerikanci otvorili artiljerisku vatru.

U malom broju unapred pripremljenih pomorskih operacija, taktička efikasnost je Japancima dobro poslužila. Ali se u noćnim susretima, bez unapred utvrđenog plana dejstva, pokazala njihova nesposobnost operisanja, izuzev nekoliko sjajnih napada razarača.

Japanski brodovi su snabdeveni radarima tek posle bitke kod Midveja, juna 1942. Opremanje flote radarima trajalo je dugo; čak i za vreme noćne bitke u prolazu Surigao (oktobra 1944), njihovi su radari bili toliko neefikasni da su bojni brodovi *Fuso* i *Jamaširo* bili savladani pre nego što su uspeali da ispale ijedan metak.

Desantni brodovi i sredstva. — Japanci su bili pioniri u desantnim plovnim sredstvima. Već pri iskrcavanju u Tjencinu 1937 godine, imali su više desantnih sredstava nego njihovi budući protivnici zajedno. Ipak, Japanci nisu nikada u toku Drugog svetskog rata stvorili nešto toliko uspešno kao što su bile američke desantne amfibije, čemu je bila uzrok činjenica da je njihova potreba za ovakvim amfibijama prestala već posle prvih nekoliko meseci rata.

Mornarička avijacija. — Japanci su od samog početka rata upotrebljavali svoje nosače aviona kao glavne brodove sa ogromnim udarnim dometom. Broj aviona pomorske avijacije u početku rata iznosio je, kako se smatralo, 1737 aviona (od kojih 660 lovaca, 330 brodskih bombardera i torpednih aviona i 240 bombardera i torpednih aviona baziranih na kopnu).

Japanci su stalno težili da povećaju brzinu u izbacivanju torpeda. Visina izbacivanja bila je normalno od 170—30 m u letu pod gasom, dok su otkačivali bombe u obrušavanju na visinama do 170 m sa pravca sunca.

Nadmoćnost japanskih lovaca u brzini, manevarskim sposobnostima i u penjanju, bilo je drugo neugodno iznenađenje rata, iako se tome našao protivteg u jačem a-

meričkom naoružanju, oklopu i u konstrukciji benzinskih tankova koji nisu propuštali od bobivenih pogodaka.

Japanci su se u početku pridržavali teorije da vazdušne snage, bazirane na kopnu, moraju sačinjavati integralni deo pomorske avijacije.

Piloti na nosačima aviona bili su najbolji ljudi japanske pomorske avijacije. Bili su agresivni, preduzimljivi i hrabri. Ali, ovi odlično obučeni piloti bili su brzo izbačeni iz stroja. U prve dve godine oboreno je oko 8.300 mornaričkih aviona — bilo u vazdušnim borbama, bilo u operacijama. Uništenje brodske avijacije dovršeno je time što su je kasnije bazirali na kopno radi odbrane Solomonskih i Bizmarkovih Ostrva. Nepostojanje stvarne rezerve u pilotima za izvođenje letačke obuke ubrzalo je taj proces. Dok je u otsudnoj 1944 godini izgrađeno preko 14 hiljada aviona za mornaricu, samo stotine njih su se mogle održavati i samo vrlo mali broj snabdeti sa izvežbanim pilotima.

Samoubilačke operacije. — Pisac napominje da su u poslednjim fazama rata Japanci došli do zaključka da su propustili iskorišćenje svih prednosti koje im je pružila spremnost japanskog naroda za samožrtvovanjem i da su stoga premalo pažnje obratili samoubilačkom oružju kao što su živa torpeda, eksplozivni čamci, minijaturne podmornice i tome slično. Osim uspeha koje su postigli samoubilačkim avionima, sve to nije bilo vredno uloženoog napora i utrošenog materijala. Neuspehu je najviše doprinela slaba obaveštajna služba, tako da često daleko transportovane male podmornice nisu u savezničkim lukama našle nikakve brodove od veće vrednosti.

Upotreba samoubilačkih aviona, poznatih pod imenom *Kamikaze* pojavila se spontano kod japanskih pilota u leto 1944; ona je kasnije zvanično priznata i uvedeno je stručno obučavanje. Pred kraj rata, veći deo vazdušnih snaga nalazio se u procesu pretvaranja u samoubilačke avione za odbranu od invazije. Njihova prva organizovana primena pada u oktobru 1944, na Filipinima, ali je tek kod Okinave uzela široke razmere. U toku manje od 3 meseca bilo je potopljeno ili oštećeno više od 300 savezničkih brodova, od kojih je izbačeno iz stroja i nekoliko američkih nosača aviona. Oklopne palube britanskih nosača odolevale su pogocima bombi sa malom probojnom snagom i no-

sači su sačuvali svoju operativnu sposobnost.

Prema mišljenju Japanaca, dobra strana aviona *Kamikaze* bila je u tome što su za njih bili dovoljni noluškoloovani piloti i što je za to mogao biti upotrebljen bilokoji avion koji je mogao da uzleti. Ali, njihova povredivost za vreme obrušavanja i neefikasnost bombi na oklopnim palubama, pretstavljale su njihove slabe strane. I još više, potpuno školovanje pilota bilo je nemoguće i do kraja izvršen napad imao je za posledicu neminovni gubitak pilota i aparata. To je bila politika očajanja i beskorisnog zalaganja.

*

Pričinjene greške koje pisac članka pripisuje Japancima — u ratovodstvu na moru tokom Drugog svetskog rata, gledane su sa stanovišta zapadnjačkih shvatanja, koja se u pogledu upotrebe pomorske sile u ratu umnogome razlikuju od japanskih. Japanci su oduvek smatrali da su zadaci njihove flote u prvom redu diktirani zadacima kopnene vojske i da flota služi kao sredstvo za račun vojske. Iz toga je proizlazila njihova koncepcija čuvanja flote i princip najmanjeg rizika, što je neminovno dovelo do kolebljivosti i do utezanja u angažovanju pomorskih snaga i onda kada bi puni uspeh bio osiguran da je jednom započeta akcija izvedena do kraja.

Uprkos tome što je Japan u prošlom ratu imao kao protivnike dve najjače pomorske sile na svetu, puno angažovanje flote u pravom času i na pravom mestu, donelo bi druge rezultate. Pisac navodi više primera koji ilustruju ovu japansku kolebljivost, ali je po našem mišljenju početni napad na Perl Harbor jedan od najtipičnijih. Japanci su se zadovoljili postignutim uspehom time što su uništili američku Pacifičku flotu. Oni su stali na pola puta i nisu umeli da iskoriste stečeno ogromno preimućstvo i da okupiraju ceo Havajski Arhipelag onda kad im ništa nije stajalo na putu, čime bi se umnogome izmenio tok događaja na Pacifiku.

Članak je inače interesantan i umnogome dopunjava slične dosada objavljivane prikaze, na bazi dobrog poznavanja prilika i iskustava stečenih u toku rata. Što se tiče svireposti koje su Japanci pričinili u ratu, smatramo da se tome ne treba čuditi jer je taj sistem bio praktikovan od svih fašističkih oružanih snaga pošto je bio sastavni deo njihove ideologije.

K. R.